

3431

491.99-1

1u-45

26 AUG 2013

491.99-1

Q.-45

28 APR 2010

437

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

— ՁԵՌԱԳԻՐ

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1004
32413

Արապյանից Լ. Բ. Ի

Արապյանից ՄԱՍՆԱ.

Լ. Բ. Ի

Պ. ԶՄԵՑԻՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԻ ԽՈՒՄԻ

— ՈՐՍՈՒՑԻՉՆԵՐ —

Երկրորդ տպագրություն

491.542-1

124-81

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊ.

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան «ՀԵՐԱՐԷՍ»

1912

Յ Ա Ն Կ

Կանոնների

Նիւթերի

ԳԼԽԱԳՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

- ա. Յօդաձևերի առաջին բառը սկսւում է գլխազրով:
- բ. Վերջակէտից յետոյ առաջին բառը սկսւում է գլխազրով:
- գ. Ոտանաւորների իւրաքանչիւր տողի առաջին բառը սկսւում է գլխազրով:
- դ. Յատուկ անունները սկսւում են գլխազրով:

II

ՏՈՂԱԴԱՐՁԻ ՊԱՐՁ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

- ա. Երկու ձայնաւորի մէջ գտնւող մի ըստաձայնը անցնում է յաջորդ վանկին:
- բ. Իրար մօտ գտնւող երկու ըստաձայնից մէկը մնում է, միւսն անցնում յաջորդ վանկին:
- գ. Իրար մօտ գտնւող երեք ըստաձայնից երկուսը մնում են, երրորդն անցնում յաջորդ վանկին:

- 1 Աշուն (Հուսարեր)
- 2 Նոր տարի ամառ Կ. Բաթիպա
- 3 Հէքիաթասէր երեխէք
Ղ. Աղայեան
- 4 Յակոբի որդիները
- 5 Կովկասի նշանաւոր քաղաքներն ու գետերը

- 6 Ամառը գիւղում Յ. Ապրեսեան



- դ. Իրար մօտ գտնուող երկու ճայ-
նաւորից մէկը ֆեռում է, միւսն
անցնում յաջորդ վանկին:
է. Նւ գիրը տողադարձի ժամա-
նակ բաժանում է իր բաղա-
դրիչ մասերի:

III

Ը-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

- ա. Բառի վերջում լսողը հնչիւնը
գրւում է:
Ժամօթ. երբ յաջորդ բառը
սկսւում է ձայնաւորով, ք-ն
սովորաբար փոխւում է ն-ի:
բ. Բառի սկզբում լսողը հնչիւնը
սովորաբար գրւում է:
Ժամօթ. սկ. սպ. ստ. սթ. սի.
շտ. զք. զգ. բաղաձայններից
առաջ ը չի գրւում:
գ. Բառի միջում լսողը հնչիւնը
սովորաբար չի գրւում:
Ժամօթ. 1. Տողադարձի ժամա-
նակ գրւում է:
2. Բարդ բառերի մէջ
գրւում է, եթէ երկրորդ բաղա-
դրիչը սկսւում է ը-ով:

IV

Վ-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

- ա. Բառի սկզբում, երբ լսւում է
վ, միշտ գրւում է վ:
բ. Ո հնչիւնից յետոյ, երբ լսւում
է վ, միշտ գրւում է վ:
գ. Բարդ բառերի մէջ, եթէ երկ-

- 7 Ապագայի համար Ղ. Աղայեան
8 Վար ու ցանք Սիմակ
9 Վատ ընկեր
10 Պապը

- 11 Քամին ու արեւը Գար. քար. Ղուկասեան
12 Հացթուխի օգնականը Տ. Փիլրումեան
13 Առակ Զօկ

քորդ բաղադրիչի սկզբում կայ
վ, ֆեռում է:

V

Դ-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

- Ա, ե, ի հնչիւններից յետոյ, երբ
լսւում է վ, միշտ գրւում է է:
Ժամօթ. ե+ւ հնչիւնները գրւ-
ւում են մի տառով՝ է:

VI

Այ-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

VII

Ոյ-ի և Իւ-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

VIII

Եա-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

IX

Ը-ով ԳՐԻՈՂ ԲԱՌԵՐ

Ը տառը բառի սկզբում, միջում և
վերջում:

X

Ո-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բառի սկզբում, երբ լսւում է
վո, պէտք է գրել ո:

XI

Օ-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

ա. Բառի սկզբում, երբ լսւում է
օ, գրւում է օ:

14 Երկու խոփ

Գար. քար. Ղուկասեան

15 Տաւարած

Կ. Մելիք Շահնազարեան

16 Գայլ և սկիւռ Ղ. Աղայեան

17 Մայրասէր որդի Յ. Ա.

18 Եղիայի հանաքը Ղ. Աղայեան

19 Ձէյրանի սիրուն Սիմակ

20 Վանայ կատու Վ. Փափազեան

21 Կոյրը և կաթը

22 Մեր Դուրսունը Ղ. Աղայեան

23 Հարստութիւն

Գար. քար. Ղուկասեան

24 Նամակ երանհակին

25 Աղւէսն ու աղաւնին Ղ. Աղ.

26 Դուրսունը Ղ. Աղայեան

27 Այգում Ղ. Ա.

28 Ձմեռն է Ղ. Աղայեան

29 Անգրագէտ Յ. Յովնանիսեան

30 Երկու որբ

Յովհ. Թումանեան

31 Պահպանեցէք ձեր բարեկամե- րին

32 Որբիկ

33 Հարիւր մշեցուն Ա. Խասակեան

բ. Բառի միջուկ, երբ լսուած է օ,
երբեմն գրուած է օ:

XII

Յ-ով ԳՐԻՈՂ ԲԱՌԵՐ

Յ տառը բառի սկզբում, միջում
և վերջում:

XIII

Ռ-ով ԳՐԻՈՂ ԲԱՌԵՐ

XIV

Հ-ի ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ
Բառի միջում և վերջում, երբ
լսուած է հ, պէտք է գրել հ:

XV

ՅՈՐԳՆԱԿԻ ԹԻԻ

ա. Միավանկ բառերը յոգնակի
դարձնելիս պէտք է աւելացնել
եր մասնիկը:

բ. Բաղմավանկ բառերը յոգնակի
դարձնելիս պէտք է աւելացնել
նեք մասնիկը:

34 Գիւղացին և օձը
35 Գուլթանի երգը
Յովհ. Թումանեան

36 Գառն ու գայլը Ղ. Աղայեան
37 Գայլի յիշողութիւնները Կ. Մ.

38 Չարաճճի Գուրգէնը
Մ. Տէր. Յարութիւնեան
39 Գորտն ու կովը Աթ. Խնկոյեան
40 Դարբին
Կ. Մելիք-Շահնազարեան

41 Դարնանային առաւօտ
Ս. Շահագիգ
42 Հովիւն ու Մոծակը Ղ. Աղ-
43 Աղբիւր Յովհ. Թումանեան

44 Մահակով քահանան

45 Ամպեր
Կ. Մելիք-Շահնազարեան
46 Հետաքրքիր Գ. Այվազովսկի

ԱՅԲՈՒԲԵՆ
ԹԻԱՆՇԱՆՆԵՐ

Նոր քարքին

Նիւրն

1

Նիւրնը եկեղ է: Գիշերը երկարեղ:
Նիւսի ու հուշը պարեղ են երկիրը:
Պարտերը սեխն են քաւիս:

Շարան-շարան արագիւնները գնում
են ուրիշ երկիրներ:

Շինակներ աշխարհում է շար պա-
շար ամբարի, որ կուշը լինի:

2

Նոր քարք

Նեւա հասաւ Նոր քարք,
եկարք քերաւ Նոր քարք,
մանր. քոյոյ. ուրախ օր,
քարք քաւակ հօրն ու Վօր:
մանր քոյալք են ուրախ,
Ունիւն կաղիւն, գօյիւնախ,
Աւարքի չոր, չափը, քույ,

փշար, ունար և ընկոյզ:
 Վանք քղաւթ, իւր Տոռնաւթ,
 Սոքաւթուծա չէ յանաւթ.
 Ուրիշ շար խնդ իւրաւթ կանի,
 Սոքաւթ ու անոգնաւթան:
 Չոքաւ կայր ու Տայր չոքնաւթ,
 Սե չոր կայր կարօր եւ.
 «Սոքաւթներին ողորմած
 Եղէ՛ք», կանի չեղ Սոքաւթ:

Եւթարաւթ երեւթ.

Չոքնաւթ էր, գիւթը երկար: Գիւթաւթ
 քարը գլուխը բարձր վրայ դրած նը.
 Չոքնաւթ էր: Երեւթէր վրայ բաւթային, խո-
 նը փաւթային, որ իրաւթ կանար իւր եւ-
 թար անթանաւթ և սկսեւթ.

- Եւթ է իւր Եւթ իւր արարաւթ:

Կարաւթ անթ Սոք Սոքնաւթ իւր անաւթ:
 Բարաւթ խոքնաւթ, Սոքնաւթ Տայրնաւթ
 անաւթ:

Սոքնաւթ փաւթային Սոքնաւթ կոքնաւթ
 անաւթ:

Սոքնաւթ անաւթ սիրունաւթ էր արարա-
 ւթ:

4 Զաւթար յոքնաւթ

Զաւթար քարնաւթ և երկու յոքնաւթ ունաւթ:
 «Սոքնաւթ անաւթներն եւ Սոքնաւթ, Տայրնաւթ,
 Սոքնաւթ, Զոքնաւթ, Զոքնաւթ, Զոքնաւթ, Սոքնաւթ,
 «Սոքնաւթ», Զոքնաւթ, Սոքնաւթ, Զոքնաւթ և Սո-
 կնաւթ: Զոքնաւթ և Սոքնաւթնաւթ հոք-
 նաւթ էր Սոքնաւթ: Զոքնաւթ քարնաւթ
 քարնաւթ էր, երբ երկարներն եւթ
 ութարնաւթ էր արաւթանաւթ: Սոք քար-
 Տոքնաւթ էր հոքնաւթ անաւթ քարնաւթ, որ եր-

բայրները գործում էին: Հակոբը Հովսեփին բոլոր օրհկերանցից աւելի էր սիրում-նրա համար ծաղկեաց պարճութանը կարելի չէր:

5 Կովկասի նշանաւոր բաղաձերսն ու գետերը

Կովկասի նշանաւոր բաղաձերսն են Ռեֆիկ, Արեւան, Բախու, Գանդակ, Բուրաչիս, Բարում, Պարս, Այֆաւանդրաւ, Եւրի: Իսկ Կովկասի գետերից նշանաւոր են Բուն, Արաքս կամ Արաս, Ռիօն, Զորոն:

6 Ամառը գիշում

Ա-Ըստ-ւայ թի քա՛մ օր էր: Ա-րեւի կի-զիւ շո-ղե-րը աչ-րում, խո-րո-վում է-ին աք-քըն ու ա-րօ-քը:

Պրր-սում ա-ժեռ ինչ լառ էր: Պրր-ւում ոչ կո-վի բա-ռա-լը, ոչ չեռ խրր-խիւ-գը, ոչ շան հա-լո-յը, ոչ աչ-թի Բը-կը-կո-յը և ոչ էլ քո-լու-նի ծը-ւը-լո-յը: Գիւ-ղի առ-գեւից հո-սող վը-րա-կի վըր-շո-յըն էլ չէր լրա-ւում. նա էլ էր պա-պանչւել:

7 Ապագայի համար.

Վեպանում աւում են. «Ով որ ընկույտների բուսցնի, նրա պրոֆիցը չի ուրիշ», որովհետեւ թի քանի քարի է քեւում թիւղե նրա պրոսղ քալը:

Քասի ապերը սովորութիւն ունէր ամեն քարի ընկոյտներ ցանելու, և արդէն նորաքոյս ընկույտներն ունէր թի քանի Ըարգ, որպէսից հա-

նում ու ցնկորում էր այգու արտերում:

Քաւի ապօր հարեանի կիրակոսը,
որ թէև դեռ երիտասարդ, բայց օր
անհետաքրքիր և ծոյղ ծարր էր, ծիծա-
ղում էր ծերունու վրայ և սուս:

- Այ ժողովուրդ, ինչու ես չարչարում:
արիդ ձեռք գերեզմանում է, դու հո
դրա պրոֆիտը լին ուրեղու, էլ ո՞ւմ հա-
ճար ես ցնկում այդ ծառերը:

- Քեզ հաճար եմ ցնկում, կիրա-
կոս, քեզ ու քեզ նմաններս հաճար եմ
ցնկում, որ սրա պրոֆիտը ուրե՛ք և ինչ
ողորմի վրա:

8 Վար ու ցանկ:

Կեանքիս ձգ առաջին անգամ հո-
գանդ պէտք է լինէի, արօրի հորիֆը

պէտք է լինէր. արախուրտեան չար չէ
կար: Առաւօրեան, երբ եղբայրս չար-
քայրէջ, օրը պարզ էր ու պայծառ. անպի-
թի նազ անգամ չէր երևում երկնքում:
Երկու արօրները անբայրիկ թնդերի
վրայ, անբնայուն դրիկ երկանքի
և խեղճիկ առաջ: Զորս հոգի էրիկ -
հորեղբայրս, ես և Ան... Դեմք փոքրերս
չար չարք էրիկ ու շարունակ եղևե-
րը բողբոջ, ծանապարհի երկու կողմից
չնծաղիկներ էրիկ խաղում և փնդեր
կապում:

Վարք սկսեց. երկու արօր իրար
երեկոյ առաջ և կանոնաւոր սեւաց -
նում էրև գերիներ և ցանկով անում
նոր շող վրա՛ն կարծիք գուզաւ հա-
րիկները: Դէկ էլ աննկատելի կերպով

երկրները սքնեց, անկտրք հասափեցին
և դեռ ծաղ չէր եղել, որ սկսեց ծեղճ ու
բարակ անէջներ շիրիւսով գրել ծեր
աշխարհները:

Մեռելները բրգում էր ծեղ, հեղուկներէ
շաղախում էինք ցեխի մէջ, բայց ու-
րախ էինք ու անհոգ, որովհետեւ գիւրե-
թեմք, որ այդ անէջներ չարի օգնական է:

9

Վարդ Երկեր

հաշրք ցեալու, որ իր որդիքն վարդ
Երկերները. հեղ Է Ըստ գալիս:

- Զաւակս, - ասաց Նրան: - հեռու կայ
դրանցից. դրանք ինչ կը փշայնեն:

- Այ, հաշրիկ, - պարսախաւեց Ըստու-
կը. - Երբ է, ի՞նչ Երկերները վարդ են,
բայց եւ. կաշխարհեմ Նրանց ուղղել:

10

Աշուր

Աշուր ասարիկ ծերացել էր: Արա-
ւաշիրը լաւ չէին ցեալում. անհագնե-
րը ծանրացել էին, նրա շեռնեքն ու որ-
նէրը ծերութիւնից դողդողում էին, այն-
պէս որ գոյաք բերանը ցաւեցիւ կե-
րակուրը կարկրեցնում էր:

Միշտ բանը դուր չէր գալիս նրա
որդուն ու հարսին: Ծերին իրանց հեղ
հաշի չէին նստեցնում, այլ մի ան-
կիւնում առանցին ցեղ էին ցալիս
հաշ ուրեղ:

Մի անգամ, ծաղի ծաւանակ, ծերի
շեռնէրը դողդողացին, կաւէ անանք
վարդ Երկուս և կոպրեց: Մեղի իս բար-
կալան հարսն ու որդին իւրեք ծերի
վրայ և դրանից շերոյ փաշտէ մեա-

ինքն բարկացաւ, կարաղայ եւ բախտայ
խեղձ Ժանապարհորդի վրայ աւելցրե-
աւ չիւն: Կոյսիւնով խաճուելի Ժանա -
պարհորդը վերաբերի թեւորք հաւ -
գաւ. վերեւից էլ գօցիւն կապեց: Երբեմն
հասկացաւ խաճիւն, որ էլ չի կարող
նրա վերաբերուել խել:

12 Խաչքոյի օգնականը

Վարազի վաճառքն ուսուցիչ էր: Մի
երեւոյ ի՞նչ տեսնուեալն նախքան աշա-
կերպական ցեղաբաններն էր ուղղում.
չանկարձ երեւոյն ինչ որ չափն խելի:

Երբ դարձայ - ցեղաբան գումն առգի
կանգնած է Խաչքոյի օգնական Աւ-
հակը: Կարծեցի՜ եկել է վաճառական ընթ-
րիքին հրաւիրելու:

- Ի՞նչ, Աւհակ, ինչ է, - Խաչքոյի էս:

- Վարձաւոր, - ախար նա կ'ընկալու
ու խել...

Ես Եփեսոս:

- Վարձաւոր, - շարունակեց նա շրայ
շրայ աղերսագիւն, - ինչ կ'ընթերցես
էլ կարդայ աւելորդեալ: Ես էլ գիրք
կարդամ, լրագիր կարդամ: Ախ, ինչ -
խաճ լաւ - լաւ բաներ կայ գրած գր-
քերում: Ինչ որ կարդայ աւելորդեալ,
վաճառքի բոլոր գրքերը կ'ընթերցամ...

- Ես, վաճառքի կ'ընթերցեմ, - պարա-
խաճեցի էս:

Մեր պարապմունքները շարունակ
էին գնում: Աւհակը աւելորդ արքով
էր կ'ընթերցէր: Աղերսագիւնները շա-
րով իմացան, որ «Աւհակ - Վահակ» -
այսպէս էին նրան կանչում ցեղաբանները,

Երա երկար ու բարակ հասակին ու
 յետ գլխին ակնարկելով, — ակնայ և քա-
 ուտը սուփոտել:

— Արիաչու Ասեակը, Գիրաչու Վա-
 հակը:

— Զէ, յէ, Վահակ վարդապետ: Կայր
 սուրբ, Կայր սուրբ:

— Զերդ արքայնութիւն, Վահակ ար-
 բապան, — Ժողովում էին Երան Գրանե-
 րը, երեկոյր վազվելով:

Արիաչան էր սաստել այդ շարե-
 րին: Ասեակը Ասեակը Ժողովանքներ
 վրայ ոչ թէ ուշ չէր դարչնում և քա-
 ւում էր շուրով վերգայնի այբուբենը:

13

Առում

Երկ Խարաժայոցի Թ Վերս սուսակ

Բոխում է յետին խոխոգ հանելով,
 խոր-խոր չորերով հոսում են արագ
 փրփրած ալիքներն արծաթի փայլով:
 Առագ է վազում Բաղըր Ղուկով
 Պաշտը, ակնարկներ և Ըարգեր Երևում,
 Ան իշխանով վեր-վար ուղեւորով
 Գարնան կենսաչու գայուսին անցում:

14

Արկու խոխ

Արկարաւախաւոր երկու հար խոխ
 ունէր, երկուսն էլ Թ Ետնութեան և Թ
 վարպետի չեմով շինում:

Ար երկրագործ դրանցից Թեր
 գնել և գործ անել, իսկ Թար եր-
 կար Ժամանակ ընդ խանութուն
 ընկած:

15

Մասարած

Եւ գիրէի ո՛վ է Տորալ փափախով,
 հասարակից Տարոր իր դազանակով,
 Որ աչբբ քնկած սարի լանգերին,
 Վր բան է երգում զի-զի խորտերին՝
 Պա է նախորդոր - քերք քաւարի,
 Որ սար է գալիս անտեսելի քարի:

Վազր վաչել վարսուն վախ վա-
 հագն վախան վաղուց վաճառական
 վաչրելի վառարան վարագոյր վարդ
 վարել վարժապետ վեգ վեճ վրէժ վը-
 րաչի:

Նործարարական գիւտերն գրա-
 վաճառ գրավարձ դարավերն դեղա-
 վաճառ եռամսանկ գրախախտ ծննդա-
 վաչր օրավար Տարդավաչել Տարդա-

վարի յիշխանար Տրամա Տա-
 վաճառ:

Գովել ծով կով հով հովիւ հո-
 վանոց ան խաւրովաւել խոռել
 անորել գովել բովել. ծողով. ծող-
 վորդ կովկաս:

16

Գալլ և սկիւռ

Սկիւռը ծառի վրայ բռնկուելիս
 յանկարծ վաչր ընկաւ իր գալլի վրայ,
 որ քնած էր ծառի քանկին:

Գալլը վեր բռաւ, բռնելոց սկիւռին և
 ուշելոց ուրել: Սկիւռն աղաչանք արաւ,
 որ իրան բաց բողկէ: « Բող ինչ, առաւ,
 գալլ եղբայր, ինչ ուշեաւաւ, ինչ կը քանձ:

Գալլն առաւ. - Ես քաւ լաւ, ինչ կը բող -
 կեմ, երբ ինչ կանտաւ, թէ պարտաւն ինչ է,

որ եւ Բիշր քիւտը եւ՝, Բիշր դարդուր ,
իսկ դուք , սկիւռնետիդ , Բիշր ուրախ եմ ,
Բիշր զարք , և շարունակ քոչկուրում .
էմ ծառերի վրայ և խաղում :

Ակիւռնե սաւառ .- Սոսազ քոչ ինչ ել-
նեմ ծառք . աշկարտից կը քամ ին ալա-
քաւախանք :

Գալլը բայ քոչեց : Ակիւռնը վեր ելաւ
ծառք և աշկարտից սաւառ գալլին .- Ին
քիւտերիւնը նրանից է , որ դու շար եւ ,
շարերն ուրախութիւն չունին : Իսկ
ձեռք ուրախ եմ նրա համար , որ բա-
րի եմ , ոչ ոքի վարութիւն չեմ աւելում :

Գալլը շար բարկացաւ և շարութի-
ւնից ուղում էր կարաղել , բայց էլ ինչ
կարող էր աւել . սկիւռնը ծառի վրայ էր
և գալլից շար բարչր :

17

Վալլրաւեր որդի

Վի երտխայ , փողոցի Բագով վալլե-
լիս , ընկաւ կառքի քակ . աւերն աւե-
ցաւ նրա ոտի վրայով և զարդեց :
Դետի երտխային վերջին և քուն
քարան : Նրա Վալլր քանը հիւանդ
պառկած էր , և եկեց որ լսեց որդու
լացուկոծը , վախից ուշաքաւեց :

Երտխան իսկոյն կորեց շայնը , և
Բիւշրտն ուղում ու կապում էին ոտը ,
նա աւերներն շայնը չը հանեց :

- Վիքէ դու զաւ լես զգում , - կարչը-
րեց նրան բծիկը :

- Օճ , սաւարիկ , - կառաւեց Վաւուկը ,
- բայց եւ լեմ ուղում , որ Վալլրիկս
իւնանայ աչդ , նա շար կը վարանայ :

18

Եղիայի հանաք

Ո՛հ օր Եղիան Վերկից կանչեց և
 Ըարդկանց յայրենաց, թէ աշուհեալ
 չեց չե՛մ օգնելու, աւելքն չե՛մ քաշու:
 Սոս ասեց թէ չե՛ երկիրն քանչեւ, ե-
 ու թի կարիք աւելքն չի կարեւ:

Ան աշուհեալն աղբիւրը լոյց, առնե-
 ցանքս, վարդը բառասեց, աւերաւոր
 դեղնեց, դաշտը սեպուա, արքը չորա-
 ցաւ, աւաւանն և Ըարդ, բոլուն ու գա-
 րան, աւագնը Ըսպոյ՛ն ուղարար եղան:

Սոքուն աղանիւն աւարտեց աւան-
 աւանակ արձատելի ասեց ասեցի
 աւազ աւագ աւազակ աւազան գա-
 ւազան ասեցարան Սեւրի՛ք բառ-
 կան բաւարար գաւար գաւառ գա-

ւթ դասաւորեց բանասոր գրասոր
 բագասոր ուրանասոր չրասոր Թա-
 ւոր Տոգասոր ցաւակ Զաւե՛ն բառ-
 Ըսց իրանու՛ն յա յաւա իւսա-
 թեց Զարա կաւ կախա կրաւ հա՛-
 բաւ հաւ հաւանեց հաւասար հաւա-
 քաւ Կաւ աւանն աւանանեց քաւար
 Բաւեց:

Սրժիւ կոթի հալի հալի հովիւ
 պարիւ թի հիւանդ:

Սեւրեւ արեւ առգեւ երեւ Երեւան
 երեւեցի թեւ թե կեցեւ հարեւան ե-
 րեւակ չե չեց ղեւոնդ Թեւե՛ն ունե-
 ւոր պարգեւ օրեւան իգեւան ալեւոր
 բարեւ:

19

Չեղանիւն սիրուն

Սեւրեւալը դուրս էր գալիս. առաւօր

էր, լուսաւայլծաւ ու զհաւաքազն առաւ
 ւայրէնքից ձեռք: Երկիրն աշխատե
 պարզ էր, աշխատե գիւղ ու կապոյց,
 օրն աշխատե շարակ ու բուրակ, Կե-
 փառն աշխատե իւրոյն ու գրաւիչ, Կե-
 սարանն աշխատե զհաշտիք ու կրակոյ-
 րիչ, որ ճարգու ճարգի զհոգում էր, հո-
 գին վերանում:

Սերունդն ու Սերունդի ցանկաւն արեւ
 էրն ճարակաւն լաւագործն ու իրենի
 ի կապերի ցանկ, բազմաւնագ ու նոր-
 բարոյս ճարակաւն հոգով արեւոյն
 ուրումնայ էրն արեւ, ճարակաւ:

- Սերունդն, Սերունդ, Սերունդ, հէյ, հէյ...

Հաւանքն լաւայ ի ունեւ շաշն հաւ-
 զիսկաւն լաւան արեւոյն իգնող

ճարակաւ շարակ աւիւր:

- Սերունդ, շարակաւ շարակ լաւան, հէյ,
 հէյ, հէյ...

Սերունդն ու Սերունդի լաւայն վեր բը-
 նան ու աւիւրն լաւայն, լաւայն
 լաւն հաւանում, ի լաւն եւ շաշն ար-
 լաւն ու արեւոյն:

- հէյ, լաւն ու, արեւ, շաշն արեւ Սերունդ:

- Սերունդ... շարակաւն երկրագ շարակ
 լաւան, շարակ, էյ, էյ...

Սերունդի արեւն որ լաւայ Սերունդ,
 լաւայն զիսկաւն բուն, իրենն է ճարակ-
 ան, աւիւրն է:

20

լաւան կապոյն

ճարակաւն եւ լաւայ կապոյն
 ճարակ, բաշն լաւան եւ արեւն:

Այդ կարուն սիրուն է, բրդոս, գեղե-
ցիկ, կար գլխով ու փայլուն, սիրուն
աշխարհ. նրա բարդը փռում է մեկ
պրկերը և ճարձի սխորժանելով է շո-
շում այդ խիստ, ճարձիսանձան ճարձ-
րը: Դ՛հորտըքայրս Ի այդպիսի կա-
րու ունի և այդ կարուն Ի օր եր-
կու շագ բերան:

Այժ այս այն այս այրի այս խաչը
կայժ կայժակ կայժ կայժերէն կայժ
կայր շայն Իայն ուրայն օրոգայր
պայժան զայլում սայլ զայլ փայրե-
նի փայրկեան խայլ փայլուն:

21

Կոչրը և կարը
Կոչր Ժնում Ի ճարձ կարչրեց Բ-
կրն.

- Դնւ գոյն ունի կարը:
- Կարը քորի պէս սպիւրակ է, պա-
րասխանեց Իսար:
- Ուրեան քորի պէս շեռփումը Ժայ -
ւում է, կարչրեց կոչրը:
- Ոչ, պարասխանեց նա, կարը բաժ-
բակի պէս սպիւրակ է:
- Ուրեան կարն է բաժբակի պէս
փայրակ ու քերէ է:
- Ոչ, եղբայր, կարի սպիւրակութիւնը
քէ ուրում են կանկանայ, քեզ օրինակ
սպիւրակ կաւկիրը:
- Աշանակում է կարն է կաւկիրի պէս
շնար է կոչրում:
- Ոչ, ոչ, կարը ոչ կոչրում է, ոչ է
պարուն, այլ շիւնի պէս սպիւրակ է:
- Է, կանկանայ, ստեց կոչրը, ուրեան

կարն էլ չիւնի պէս սնուն է:

Սնունդ, կարի սպիրտները կոչ-
րի համար անհասկանալի ընայ:

22

Վեր Դուրսունը

Վերն գոնիւնը շար ունիւնի մի-
նը խն Դուր գոնիւնի և վաշի-
շակաւ, բայց անունի գերապաւնում
էր Դուրսունը ոչ Դուրն իր գոնիւնի-
քիւնով, այլ և իր ոչով, իր խելի-
քն ու ծարպիւնքիւնով:

Դուրսունքիւնը կոչմանէ Դուր-
կան պէս անասուններն էլ են Դուր-
քիւնում Դուրսունի: Արանում էլ Դ-
կն անիւն աշխոյժ է լինում, Դուր
դանդաղ, Դկն արար, Դուր վախ-
կոյր, Դկն բրաւիւր, Դուր արաւիւր:

Վեր Դուրսունը գոնիւնի բոյր շա-
շակներն են:

Դուրսունը գոնիւնի էր իբրեւ գոնի,
և շար գոնիւնի: Արաւ հայտնաւի
Դկ անուն ինչ արարաւորում էր. եր-
բեւն արաւսունը և հաւոյժ, երբեւն
գարմաւի և Գարսունը, երբեւն Գա-
րոյր և Բարկունը, երբեւն խելի և
ուշիւնքիւն:

Սոնոյժ բոյս գոյժ գոյն գոյժ Գոյ
Գարոյր Գգոյր Գոյժ Գրոյց Բոյր Բոյն
Ծոյ Կոյս Կոյր Կարոյր Կոյր Կոյժ
Ողկոյց Արարոյր Վարադոյր Բոյր Գր-
կոյն Բոյն Ըսկոյն:

Սոյքիւր աղիւս աղիւսակ անկիւն

արդիւնք արեւն բիւր դիւրինն եղգիւր
երկիւղ զամբիւղ զտիւրն իւղ ալիւր
կորիւնն հարիւր հիւր հիւսեղ հիւսիւ
հիւսն հիւր հնչիւն չիւր չիւն միւս
Տրգիւն Տնչիւն նիւր :

23

Խարսրութիւն

Մէկ չխաւոր երիտաւարդ հանդի-
ւոյն իր նախկին ուսուցչին և սկը-
ւոյն գանգաւորն իր անբախարհ -
քեան միւս :

Դա ուսումնարանում եղած ծա-
նանկը անտեսաւ աշակերտն էր :
Իրանից քոյն ուսանողներն արդէն
յաւ անտեսն ու Խարսրութեան գէր
էին դառնել, իսկ ինքը ծաւալել էր
աղիւսքն ու քլաւ :

— Միթէ ասածիդ չափ աղիւսք ես
դու, ասա՛յ ուսուցիչը, և բռնեցով
նրա շտեմը, շարունակեց. — այս շտե-
մը ուժեղ է և կարող է գործել. եթէ
ի՞նչ հարիւր Տանէք քան, քոյն կը քան,
որ կորստն :

— Ի՞նչ է հրամայում, վարժապետ, պա-
րասխանեց երիտաւարդը. — Դուք -
ամէն ինչ քանէ, և ոչ քանք հա-
յարով քոյն կը քան կորստն :

— Եւսա ին վառվառն աշտը, որ
գտնում եմ յոյս աղիւսքիդ, ին անը
անկաղիւտը, ին արագալար յոյնե-
րը. կարծեմ դու չես փոխիլ դրանց
մի ամբողջ քաղաքաբնէն էիր :

— Ի՞նչպէս, չեմ փոխիլ :

— Եթէ աղիւսքն է, եթէ աղիւսքն հարա-

ընթացին քեր են, ուրեքն էլ ինչո՞ւ
են գաղափարում ինչ աղփարթումն
վրայ:

24 Արքայի Երանելի

Սրբայն, ահա՛ ինչպիսիք էր ինչ,
որ կուգարկե՛ս ի՞նչ նոր դասերէկեր -
Եւրի մագերէն ու ահունէրը: Սեւ
Երանելիք ի Բաւերի Բուրաղեան ըն-
Դեան, Գրիգորեան Սրբաւան, Սեդրա-
Դեան Սիւսեան, Սրբաւանան Կունէ,
Բարաւանքեան Արքանը: Սոս ալ՝
գալան. զարշայ Կր գրե՛ս:

Ինչ Սեւաիք

Սրբայն ալ՝ ահա՛ առաջին,
այնքան հեշտան իրանայ դար-

շայն կարգաւոր իրանայ ինչպիսի
օրեան Սրբաւան:

25

Սրբաւան ու աղաւթի

Սրբաւան ինչ աղաւթի օրեան Զար-
վայ, գիւն Զարի քանի և դուրս
վեր զշէյով մտայ.

- Բարե ինչ, ի՞նչ աղաւթեան, ի՞նչ սր-
բաւիք բարեկամ. ինչպէս են, ինչ
են, առաջ են. ինչպէս են շէյով, ինչ
են, ինչ են ընդ ինչ: Զարե
Եւրիք ինչ, ինչպէս ինչ, որ դու
են. մտայի Եւ գիւն օրեան բարե-
կամ, ինչ Զարեան է ինչ օրեան:

Սրբաւան աղաւթեան. - Զար-
եան են, աղաւթ աղաւթ, որ ինչ
են Զարեան, ինչպէս ի՞նչ Զարե, ի՞նչ

յնիկ էրք եւիկ բարեկամ եղիւ. շատ
ժամանակ է եւ այս կողմերումը չէր
երևում, եւս հենց իմացայ, թէ դու
ասարկել ես արդեն :

26

Դուքաներ

Առօրաբար մի բույսի մէջ գո-
ւելներն իրար հասկանում են :
Եթէ կուողներէյ մեր մասից բոյ
է լինում, եւս առանց կարողացելու
յու հասկանալորդին, իսկոյն եւս-
անում է, իսկ եթէ ոյժ ոյժի է հան-
դիպում՝ կոխը շարունակում է, և
հերցիտիւն աշխատ է քննում, որ
եւ բաժանել չի լինում, և քնում է
շարունակ մի քանի ժամ: Դուքաներ
թէ *գորաւոր* հասկանալորդի եր

հանդիպել. բայց փախուար ցուող
ներից չէր :

27

Սիգուն

Վանք երեխեք փոքրիկ բույսերնե-
րի պէս անդադար դէս ու դէն էին
քնկնում, ամեն ծուրից մի հարիկ պո-
կում, համը քեանում, և որովհետեւ է
ոչ ախորժակ ունէին և ոչ փոքրներու-
մը քեղ, միւս երգեղենների ծառերի
վրայ էին ծագլլում կերածը ծարւում
նրանց համը էլ քեանում: Վէր բարչ-
րանում էր խնոքեմուն վրայ, միւսի
սերկեկի. երրորդը քանչի. ամէն ծար
պիկները բարչրանում էին քնկո-
ւեմուն վրայ և կապիկ պէս ծղիւ
ծիւրը ուրուարեղում ուզում էին մի-

Տումայ բռնեղ:

28

Զօտնն է

Զօտնն է, չօտն, սիրունն երեխեմէ,
 Զօտնն է, և դուք դողում, ճրսում էի,
 Բայց դուք յանկ չեի, ես էլ եմ ճրսում,
 ես էլ եմ չեղ պէս դողում, սարսուռում:
 Բայց գիրքէ արդեօք ինչ է չօտնը,
 Այդ պարկաւտիքի համարում ծերը:
 Ոհ, մի հարցնէի, դուք կ'սարսուրէի,
 Երբ դրա բարձր պարտեմ չեղ ձկ-ձկ:
 Այդ անիրաւը ուր ուրք է դնում,
 Առանկ խղճայու ճառ է քարածում:
 Երեսինն առած սպիտակ դիմակ,
 Մեղմիկ ծածկում է ահ դեմքն աշխարակ:

29

Ննգրագէտ

Երբէկ ձկինն չեմ նստանշում ես աշ-
խարհի երեսինն,

Միայն, գրագէտ դուք պարունակեմ, նս-
տանշում եմ չեմ բարսինն.

Նիւ, գրայեկ գեղգուկ որքիս, մի լա-
ւորինն միայն արեի -

Մեկ մի քերք ինչ ծերմակ բուրք,
մի փերուրէ գրիւ արեի.

Ես ինչ գրեղ ամօրայրէի, ամօրայրէի
լաւ, շուրճ:

Նիւն Նիւսքէկ աղեր աղէս առ
 պարեկ անէ՞մ ապեր աշապէս արդէն
 արեի Նիւնն Նիւսքէկ արեի բայե
 բէկ բնագէտ Գարրիէլ գէլ գէր Գե-
 որգ Դանիէլ գունը երկարեղէն խն-

բնոյնն Ձարեղ Ձառնն զնիմ հակ եզույ
 էմանն եղպես ել էմ Թադեոս քէ քէն
 քէ քէկույ քէրիկ ծապաւնն ինարկէ
 իւրեղ ինարաւեր Ժաղկաւեր ինարաւեր
 կաշէն կեցցէ կեր կողպէի կուպէկ
 երաւեր չեր մարտնոս մարգարէ Ռգ
 Ռէկ Ռէդարն Ռգի Ռիֆայէլ Տողես Դեր-
 աես ներ շէկ շէնի որպես չէ պար-
 ւեր պարեն պարպեղ աեր աեղ Սու-
 րեն վապգեն վեգ վեճ վրէժ րէր րու-
 պէ փէլ փեր փոխարեն իճ օրեցօր
 դռնեդուն բլեղ:

30

Երկու որբ

Երկու որբեր, իւր ու ախար, կու-
 րմի գնում են հեռու. արեւ վառ,

ծաւփեն երկար, ոչ աղբիւր կայ, ոչ
 առու:

Քոչոր լեծ էր, ոնց որ լինէր կը հաւ-
 բերէր արեւին, բայց ախարը փոխ-
 րիկ էր դեռ, չէր դիմանում ծարարին:

Գնում են, գնում, գնանում են ծաւ-
 փին կովի ուրնարտի՝ Եզր լիք գութ:
 «Քոչրիկ զան. իոչրիկ, ես շար եմ ծա-
 րաւ, ինչ կը լի բողնես խեղձ ի պու-
 ծուր»:

— Զէ ախար զան, չէ դու կով կը
 դառնաս, կովի կեղանի րեղից ի
 խմի. ի փր էր կայր փր էր որ կե-
 նաս, առաջնորդ պաղ աղբիւր կայ
 երբի:

31 Աշտիպատեցիք չէր բարեկամներին
Ֆրանսիացուք դաշտերի և անասն-
ների խոսքեր կան արեկամ. իսկ
նրանց վրայ կայցրած են քախքանկ-
ներ, որոնց վրայ գրած են. -

«Ուշերն կտրակցուած է Սկւտրով, խր-
խուղակտրով և որդերով, որոնք շար
վիւսակցար են: Զ արանէն ուշերե-
րն:

«Խլուրդը Իրար Իրգայրներով, որ
դերով ու բրբուրներով է կերակրում:
Կրա սրահոխում բուստդեհ կերա-
կուր չի գտնւած: Զ սպանե՛լ իլուրդ-
ներին:

«Прозвучать записывая под фу-
нкционирование пропущено не должно -
это не является: Это не значит

[illegible][illegible]

32

Որքիկ

Վերկ ու բուշակապ՝ եկար այս աշխարհ,
 Եւ Ըօրդ գրկում կանուէրք՝ հանգիար.
 Դնւ էր դառնութիւն. չարչարանք ու վրդ-
 քեղ ծաւօր չէրն. խաղաղ էր հոգիդ:
 Բայց Բայն աւանդ, Ըստի քարանձաւ.
 Մառապետայ Ըօրդ դրաւ գերեզման,
 Եւ քեղ, խեղճ գառնուկ, որք, աւագնական,
 Թողեղ օրարի Ըրարիակ դռան:

33

Պարիպ Ընդուն

Պարիպ ախպէր, արի յեր քունն,
 Բուժ - բորանիւն ուր կտրբաւ,
 Ետիւք աչքիւն բարաւտեղով,
 Սե զարդերդ Բանուն քաւ:
 Սնարուն ախպէր, արի յեր քունն,
 Եւ ել հայր օգախ է.

Դ՞ն ապա զուր, սե - չոր հայր
 Քեղ պէս ախպօր հայր է:
 Վիակ ախպէր, արի յեր քունն.
 Պարդ ու զաւդ ինչ պարտէ,
 Եւս - լայր քանի Եւ յեր քունն,
 Սիրար լայր կարօր է...

34

Գիւղայիւն և օջ

Վի օր օջ աղալով ի գիւղայու
 Ըօր եկաւ և իր աւանդ յայտնի Խո-
 տիւ ախաւ.-

- Բարի դրայի, գիւղիւ ինչ, արի, ապ-
 րտեւք եղբօր պէս, կամ երե կույտ,
 Եւ ընկերանաւք, ել ոչ դու ինչերպ և
 ոչ եւ քեղերպ ել ընկերանաւք Եւ
 Դ՞ն երե խորիւր եկեղ այս աւանդ
 դեւ *զարդեր, գիւղ, արիւր ինչերպ*

հետապիւր, եւ աշտեհեալ ծոռ ու
ծոռ ծաւիւրով իւր պիւրի սոգամ, վնաս
ուր աքի է իւր պիւրի քամ:

Բայց գիւղացիքն օքի խօսքիւն չըն-
արայ, չեմքն առաւ հասար Ըսեա-
լի ու առաւ. — «Թէպէտ նոր է ին կա-
լի, բայց Իսկանդրն է հոգիդ», և Թէ
հարաւածով գլորեց գեպիւն խարդախ
դրացուն:

35

Գուրաւի երգը

Նորի, գուրաւ, վարի, գուրաւ,

Օրն եկել է ծաւ դառել,

Նոր շուն քուր, խոսիդ դուրաւ

Օրհնեալ է Նարամ, հորովէ:

Նիկոս աղօթ աղօթ աւօթ աւօթ
աւօթի սրօթ սրօթ բօթ գիւրօթի
դրօթն եղբօրորդի քօթնիւք քօթ-
նալ քօթ բօթիւք բօթիւք խեղօթ
խօթ ծաւօթ Զնօթ կարծաւօթ հաւա-
նօթ կարօթ կրօն կօթի կօթ հօթ հօթ
հօթիւք Ըօթիւք Ըօթիւք Ըօթիւք Ըօթիւք
Ըօթ Ըօթ Ըօթիւք Ըօթ շօթիւք պաշ-
քօթ պաշ Նօթիւք աօթ քօթ քօթ
քօթ քօթն օթիւք օթիւք օթիւք
օթ օթիւք օթիւք օթիւք օթիւք
օթիւք օթ օթիւք օթ օթիւք օթիւք
օթ օթիւք օթիւք օթիւք օթիւք օթիւք

36

Գաւնն ու գայլը

Կենաց Դուրաւ Ի լաւ առաւ կայ,
և լաւ ուրիւն է, Նարամ է վայ, որ

հոգորի դէժ, քէն յեղանոր, անհոգ ար-
դարն է յիմում յանցանոր:

Անյայտն ձկ անգամ շոգից նեղա-
յաժ, հոգից ճոյորում, ի ծարաւ գառ-
նուկ խաչքաշով վաշեց դէպի առաւ-
կը, որ ինչ գութ խմի, ծարաւը կորրի,
փոքր զովանայ, վաշէ քունն գնայ:

Այս իսկ քուպէին, որքեղից որքեղ,
ի գալլ դուրս պրծաւ և կանայ կա-
նայ, առա փռաւ, գողի պէս, շան կեր-
պարանձով, գառին ճօրեցաւ: Ինչ
ստեղ կույր, քէ ինչո՞ւ հաճար. խո-
յաժ գալան, փափրիկ գառնուկ, կառ-
նէր կը քանկէր. և անուշ կանկէր:

37 Գալլի յիշողութիւնները:

Անճառք որ գալիս է, գալլերի քաւի-

որ բացում է: Զուներս և յուրս ասիւ
նեքին նրանց որպէս հեփան յագողէ
յիմում, որ ստեղ չի լինի: Օր չի անց-
նի, որ ի գառ, ի ոչխար չը յօրորեն:

Անյայտն ահա յուրստան ի քծան
օր ի գալլ հնայէս էր կերել յոփա-
ցել, որ շարժել չէր կարողանում: Մե-
կել էր ի աներակ զաղալի յարկի
քակ և, յոգնածութիւնից ստեղ քէ շար-
քարտուց, ի գլուխ յօրանգում էր: Ա-
խար ի կերպ փախցնելու հաճար
չօռ է քալիս իւելիին, սկսում է ձկ-ձկ
յիշել իր գլխով անցած դարշաժը:

- Զուներսին Զարուքիւնի ճոյին յա-
փըրակեցի, յուրսին քանուրէր Զով
հաննէսի ճափին: Խալիս ի երկու օր
անցած յարշակեցի քիրալու Զովնա-

նի բիւլի գառների վրայ, ձկին եկեայ
 քեզնուքեդ յօշոտեցի, միսին խալ քր-
 ի չորր, անպիքանի յաղքանդամ շնե-
 րը ինչ էր մտած բուրդս գլխին: Յա-
 զորդ օրը, թէ յագեցած էր, բայց չո-
 վակիտեայ էրն պարսառութեցի: Եր-
 իմար անասունի յանցանքի քերը
 չեմ. քեր-Յովսէփի վերի արարովր անց
 էր կեանում, յանկարծ, որ չը գնաց, կը
 հաւարաս, երկու թիւ քիւ քեզիցս վեր
 բուայ, յետ դարչայ, բուայ ձգֆին ու
 չուեղ խալեցու ծամանակ չը քրի: Գառն
 Նորաշին, երես մեր իէֆին իէֆ չի հաւ-
 նիւ: Բայց յաճախ յուռարի պարսկայ
 գիշերները որ չեմ ըրաւերում, Ըսպե-
 րս անից թիւ-թիւ եմ կանգնում:

Եւ ոնց չը վախտեալս, երբ գիտես, որ

անթեւած շնեքը, արամները յետեւ
 խարի պէս արած, մեղ եմ մեկ գայի.
 Ինչ անես, շնեքից ապարում ես, յար-
 դի միգի քակարդե ես ընկնում: Քէ որ
 սիրը չես անում գիշը ըրնեղ և յու-
 սահար յետ ես դառնում, ո՞ր պիտի
 գնաս, ե՞օ խաղցած սարկեցու չես: Քէ,
 արի արանից յետոյ յանդիմանիք գայ-
 յարիս, ասա թէ յանդուգն եմք: Ոնց
 անես, արայեր, որ եր յանդգնութիւնը
 չը լինէր, մեր ցեղը վաղուց կըրնած
 կը լինէր:

Նեկամայ անցագ անցադ անցալը
 անցալադ անցարակ անցոյս ինքնա-
 յօժար կրիայ միայնակ յաղթեղ յաճախ
 յամառ յայրնեղ յայրնի յանդիմանեղ

յարուկ յարգել յարդ յարկ յարշակ-
ել յարմար յարուբիւն յարուբիւն
յաւելլած յաւիտեան յաւիտեան
յեւելել յեւր յեւրոյ յիւար յիւարակ
յիշել յիսուն յիսուն յոգնակի յո-
գոյ հաւելել յոգնել յոյն յուրոյ
յոյս յովակ յովակիւ յովհաննէս
Յովնան յովսէփ յորդ յորդորել
Յուդա յուփա յունիս յունւար յոդ
յոծար յոնի յոշորել յորանգել յորի-
ւել յերֆնայարկ յրոյս սայաջարակ
փկայ փեռայ օւրայ:

38 Գարաւի Գորգներ

Գորգներ եօրր քարին դեռ չէր
լրացել, սակայն գիւղի բոլոր ընկեր-
ները ուրիշ նման գողում էին նրանից:

Օր չէր անցնի, որ Դէր կամ Ռուս
գլուխը չը պարտէր, քիչ ու պոռուկ
արիւնկոջը շաներ: Աս Ռուսի խաւով
էր իր ծերունի հօրից: Երբ հաչրը քանն
էր լինում, Գորգներ իրեն հանգիստ էր
պահում, իսկ երբ հաչրը իր որեւէ գոր-
ծով քանից էտնանում էր, Գորգներ
ուրազը, կայիւր, գերանդին, Եւնգաղը,
խոփը չեկը քանն այս ու այն անկի-
ւորն էր ներում:

Այս բանի համար շար էր շարա-
նում իրենց ծառայ խեղանք, որովհետեւ
յա՛հ ու զրիւ քան իրերը նա էր հա-
ւաքում և այդ բանի համար ամեն օր
նրանց Բագ կոչւր անպակաս էր:

Չէր լսում Եօրր: Իրանց խելոյ Բո-
ղար շանը բռնում թում էր իր փոխ-

րիկ սաչի թգ, որ իր անանանկոչու-
թեան ցօնիկն ընծայել էր ֆեռի Գրիֆու:
Սաչի թգ դարձած էր իր վերաբերման,
գլխարկի, Տօր աղջուհի, նորահարս
Գոհարի կոչիկները, սամի, սամօղեն...
Զրու էր գրեղի փողոցներով ու բար-
չքը կանչում:

— Այ լա սամի, սամօղեն, կոչիկ, վե-
րաբեր, գլխարկ, ո՛վ կաներ: Եծան-
եծան, ցիսի գին:

39

Գորսն ու կոճը

Գորսը գորսին սառ, « Բեռնի,
կա կոչին ի տը դուռ... ցեռ, ու-
ռել ե՛մ, փոփն սոռել ե՛մ: Ուղիղն սառ,
կոճին հառն »:

— Զուր է, վերց ցուր, կոճն ո՛ւր — դու

ուր: « Երևն, ֆեռի. փոփուց իսկի »:

— Զար լեռ ցոռի, նոյնն ես, սակի: « Վի-
րեռ, ֆեռի »:

— Կոչին ես, լո՛ւ. աշխարհ կանչելի, երե-
գորսը կոճին հառն: « Էս ետը... ֆեռի »:

— Թեկուց լեռի, դու բաց աշխով լեռ
դառնայ կոճ:

Գորսը ուռն, փփուց նորից, խիստ
փոփ սոռ, ծախել ցոռից:

Ով որ փփի, նա կը ցփի:

40

Դարբին

Կռալը չեռփին, ցեղանն սոռալին,
Քիթ-երեռ Երուր, դարբնուցի Բոգին,
Կալե գոգնուց սոռալ կալած,
Երկ կանգնած է մեր խաչիկ դարբին:

Փոփուր-փոփ-հա-փոփ, փչում է փչում,

Կայծեր ու ճոխեր դեռ ու դեռ փռում,
 Երկարքի ի շերտ եկողը կոխած,
 Ասարիկ քաֆիքը վառում, կարմրում:
 Դառձե հանում է երկարքի շերտը,
 Զնդանի վրայ կռանով ծածում,
 Երևում նրանից պաշտ, թե ու կայծեր,
 Առ խեղդե գրի քաշքաշը կոխում:
 Թշուժ է երկարքը ցուրտ գրի մղի,
 Անկաթ պէս փռում քաֆ-քաֆ գոյորչի,
 Կրկին պնդանում, կրկին փափկանում,
 Վերջե պարբառաբան շարքում գերի:

41 Գարնանային առաւօտ

Երկրի կապույտ: Սոսոք գոյարար
 եկում է գեփիւ: Գառներ ու հորթեր
 Դառում են դաշտում: Քնդում է անբաւ:
 Երգում է սոխակ: Դողում են քիտ:

Ստեղծ իր քոյուն, ստեղծ իր էակ
 Վերածնունդ է այս շնորհաբեր
 Սեպանի ձգ, և չոր քնարչակ
 Առ հովիտ կանաչ և վառ բլուրներ:
 Քէն խոնավ լիւթիւ, ով օրս,
 հալածակ կաֆիդ, այդ կանաչաւառ
 Ստարածները փայլ կը հրաւիրեն,
 Որ փայլը սրտը վրայ քարածն:

42

հովիտ ու ճոխեր.

Վր փայլ հովիտ չորս դրամ լիւթիւ,
 սրտի ձգ հալածակ, անուշ փու
 Երա: Վր օշ պանկաւ, քիտի ձգ գա
 ւարում, քտաւ եկուից, ծածուկ սոսոք,
 Երա եկաւ, պիտի խաչքէր, ճոյնէր:
 Վնծակն այս որ քտաւ, խոհայ
 վրան, քոյուն հաւաւ չորս ոյծակ

կծից, հովիթի ֆից ցարթիցրից:
 հովիթը ցարթից, օշիւ սպանից, բայց
 դրանից առաջ կես խն, կես արթուն
 խնից. Եւթակիթի էլ խիթից, ցրոթից:

43

Սողորթ

Սարի լանգում, ծառի ցակ,
 զոր էր բոխում սանկարակ,
 Եւ ցրտիւմ խորտերում,
 Եւր ծառի էր դանկում:

Սողորթ արոն տնոյի տնաւ տն-
 ցաւ առաջաւոր առաւ առակ առաւ-
 չիւ առակ առակի առաջ առաւիցի
 առաւիցի առաւ առաւիցի առա-
 ւօր առաւիցի առաւ առաւիցի
 առակ առաւ առաւ առաւ առաւ-

արոն տնո-փառո արթաւ թն
 բուն բարձաւ բոնի բոնի զաւ-
 փո զաւ զաւաւ զոնի զոնի
 դաւն դաւնի զն տնի տնաւի
 տնաւի զառիւթի զիւրի զիւր զ-
 Եւթի բուն բաւաւի բաւի բաւա-
 ռի բաւաւ բոնի ծառ ծառաւ
 լանկի բարձիւ խաւաւաւ խաւ-
 ւի խաւաւիւրն խիւաւ խոնի խո-
 լի խոնի ծառ ծառի Դիւնաւ
 ծառ խաւաւ զաւ խաւաւի կն
 կնաւ կնիւ կնիւ կնաւ կնի
 կնաւի կաւաւի կնաւ չիւ չիւ
 ծառ ծառաւի ծառ ծառի ծո-
 լոնի Եւթաւի Եւթաւ Եւթաւ
 Եւթաւ Եւթաւի լանկի լանկի լի-
 զն Եւթաւի Եւթաւի Եւթաւ լի-

քան ի ճշդեղ ճոշք՝ նա շառաւ՝ պա-
 րա շոն քոտերի պայծառ պառ-
 կեղ պարաւ պարկաւոյի պարծառ-
 քաբբի քաղհարերի քաթիկ ռեհան
 ռեպիկ ռեգեղգիւր Պոլսուեր ռոթիկ
 Պոսթիկ ռուք ռուս սաւառնեղ սա-
 րիկ սառոյց սկիւն սպառնայ սր-
 նակ սրբաւորաւ սիւնեղ փառաբան
 փոնեղ քակաւ քառ քանդաւ քա-
 ռանդեղ փառք փոռ փոշրայ փա-
 ռաւուն փառարդ փոռ փռունկ սպառ-
 նի:

44

Վահանկով փախանան

Զաւանանկով իւր աշխարհում իւր փա-
 խանայ է լինում. նա սաւարիկ գոտիիկ
 ու խեղճ է լինում. ունեւում է տեղագիւ

գաւապան կամ, ասեղի լաւ է ասեղի,
 Վահանկ: Եւ փախանան փախաւորիկե-
 ում որ պարտաւում էր, շարժում էր իր
 Վահանկն ու ասեղի շաղկով գոչում. «Է,
 ե՛կ, փախաւորի քուր, քէ ինչ լիւս քու-
 նում, Վահանկն ո՞ր-քոււնում էս»:

Ահեղ Ահուլաւ ազաւ Զարեկ քո
 քոնեղ քրաւ քաղաւորի քաւանկ փա-
 ւիկ Վահիկ Վահուր Վահ Վահանկ
 Վահաւայեղ Վիւար շաւ փախաւորի
 փախաւորի լիւրիկ լիւրիւկայ պա-
 ւանդ պաւեղ պարտաւում գոչանկ
 գրեղ Վահանկ ասեղի փախանայ:

45

Վահանկ

Վահանկ եւ փախում քաւոր սարկիկ

խիւսք խաճու չեռից, փախչում, գնում
են, կարծես խորհում են ծարաւ ար-
շերից:

Կայտէ, այ մանկեր, ինչու էք փախ-
չում, աւազը չէք բախում, յետ ծարաւ
արարեր օրեր հաւերելով չեղ են ապա-
ւում:

Քամի, դու խաճ, խոճու արարերին,
բող աչդ մանկերին, բող կանգնեն բա-
խեն աւազի վրէր, գրեն յետ արարեր:

Քամին հանգարարեաց, յող՛ աւազը
բախեաց, արարերը գրեաց: Սրբոր բարչա-
յաւ, յողուն արշակեաց ու հասկեր բրո-
ւեաց:

46

Եւրամբիր

Քարի եկար, հալար բարի, բարե-

կամ, ուր էր քանդում:

- Թանգարանիցն է գալս. չորս ծած-
եղաւ ծան գալս, աւեն կող՛ պարարե-
ցի, պարարացի, բոյորք քանայ, ուրիշ
չբողի: Սոխարհումն ինչ ասես որ
չեն եղել. որ կողքն իւնցես, արեւմտ
գարեւմտ, հրաշալիք, որն է գիրքես
ձկն իւնից գեղեցիկ: Ինչ գալան-
ներ, ինչ բոյուններ, բիթունիկներ,
բլեկներ, ինչ կերպ ծանեւեր, որքան
ոսկի եղանակներ, որք կանաւ զը-
րուարի պէս, որք կարծիք բուսի
պէս. հալար ծանրիկ բոյուններ,
հաւարն, գնդաստի գլխից էլ շար
փոքր կայ:

- հալար փոքրն ինչ ասիր, ինչ ահա-
գին վիթխարի: Սնունդը աղաւթ

կարծեցիր, քէ յէկ յետուն է սոսկալի:

- Միքէ փիղն աչկարեղ էր:

- Եւսրկէ, միքէ չը քտասար:

- Միստու, աչդ ինչպէս է եղել, որ փիղն աչկուիս չի ընկել:

ա բ գ դ ե զ է ը բ ժ ի լ խ ծ
կ հ չ ղ ժ յ չ ն շ ո չ պ զ ո ա
վ ք ր ց ւ փ ֆ և օ ֆ

Ա Բ Գ Դ Ե Զ Է Ը Թ Ժ Ի Լ Խ
Ճ Կ Ը Թ Ժ Կ Զ Ը Թ Ժ Կ Ը Թ
Ղ Ռ Ս Վ Ս Ր Յ Ֆ Օ Ֆ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ԿԱԶՄՈՂՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՅ

Ա. տպագրութեան առիթով

Ուղղագրութեան ուսուցման խնդիրը վերջերս առանձին հոգածութեան առարկայ էր դարձել մանկավարժութեան մէջ: Գերմանական նշանաւոր մանկավարժ Լայի կատարած բազմաթիւ փորձերը ցոյց տւին, որ արտագրութիւնն է ուղղագրութիւնն ուսուցանելու լաւագոյն միջոցը, որովհետեւ ուղղագրութեան ամենաուժեղ և տեական մտապատկերներն առաջ են գալիս գրապատկերներից ու նրանց համապատասխան մատօրական զգայութիւններից: Նոյնը հաստատեցին Հազենսիլլէրն ու Ֆուքսը իրենց ուսումնասիրութիւններով: Էքսպերիմենտալ մանկավարժութեան այս փորձերը հիմնովին յեղաշրջեցին ուղղագրական ուսուցումը: Լսողական թելադրութիւնը, տպագրից արտագրելը, խաչերով ու կէտերով կազմած ուղղագրական վարժութիւնները ճանաչեցին անօգտակար ու աննպատակալարմար: Եւ ահա թէ արտասահմանում և թէ Ռուսաստանում հետզհետէ սկսան լոյս տեսնել արտագրութեան ձեռագիր օրինակներ: Ռուսաստանում առաջինը Պետերբուրգի Տենիշևի դպրոցի տեսուչ Ա. Օստրոգորսկու կազմած «Русское Правописание»-ն էր, որ արդէն լոյս է տեսել 6-րդ տպագրութեամբ, ապա Ա. Զաչինսկի «Орфографическая Пропись»-ը, որ արդէն 4 տպագրութիւն է ունեցել: Նոյն նպատակով են կազմւած նաև Մ. Օստրովսկայի «Книга для списывания»-ն, Ն. Գինցբուրգի «Лѣтомъ у дѣдушки» գրքովը՝ յատկապէս ֆով գրող արմատների վրայ կազմած, Պ. Կորխանիդի «Русское правописание въ прописяхъ» աշխատութիւնը և այլն:

Մեզանում պ. Յ. Տէր-Միքաբեանն էր, որ իր փոխադրած Աղօլֆ Ռուդէի «Փողովրդական դպրոցի մեթոդիկայում» *) և «Նոր դպրոց» ամսագրում (1909 թ. № 3) արծարծեց ձեռագիր ուղղագրական օրինակների անհրաժեշտութեան խնդիրը, բայց մինչև օրս մի գործնական քայլ չեղաւ մեր դպրոցական կեանքի այս զգալի բացը ծածկելու: Արդարև, մեր լաւագոյն այբբենարաններից երկուսը—«Լուսաբեր»-ն ու «Դասընկեր»-ը նոյն հիմունքներով մեծ տեղ են տալիս ձեռագիր յօդւածներին, բայց իհարկէ, բոլորովին այլ է նրանց բնոյթն ու նպատակը:

Հրատարակելով մեր սոյն գործը պարտք ենք համարում յայտնել, որ սա մի փորձ է մեր կողմից գէթ մասամբ բաւարարելու վերոյիշեալ պահանջը:

Ղեկավարելով Լայի այն դիտողութիւնով, որ բովանդակութիւնն ամենաէական պայմանն է բառերի ուղղագրութիւնը իւրացնելու, մենք ամբողջ-

*) Եր. 285—295

Չական յօդաձևեր ենք ղետեղել մեր ձեռագիր օրինակների մէջ: Ճիշտ է թէև շատ դժուար էր գտնել այնպիսի յօդաձևեր, որ թէ գրական-գեղարւեստական արժէք ունենային և թէ բաւարար չափով ուղղագրական նիւթեր պարունակէին իրենց մէջ, բայց մենք բարեօրէն համարեցինք ամբողջ ցրած յօդաձևերի սխառէֆն ընդունել, քան անմիտ, կցկտուել ու յատկապէս որոշ կանոնի վրայ գրած անկապ, տալուկալի նախադասութիւններ կամ խրատական-բարոյախօսական առաձևեր ղետեղել: Մանաւանդ որ յօդաձևերի մէջ չեղած բառերը իհարկին հնարաւոր էր յօդաձևերի վերջում դնել, ինչպէս կարելի է տեսնել մեր ձեռնարկից:

Գրական-գեղարւեստական յօդաձևերին նախապատուութիւն տալուց յետոյ մենք որոշեցինք պարզապէս մի շարք ձեռագիր յօդաձևեր չլ տալ արտագրութեան համար, այլ աչքի առաջ ունենալ որոշ ուղղագրական կանոններ: Եւ նիւթը այնպէս կազմեցինք, որ բաւարարութիւն տւած լինէինք մեր ծխական դպրոցների 2-րդ, 3-րդ և մասամբ 4-րդ քաժանմունքների ծրագրային պահանջներին, ուր դրոււմ է ուղղագրութեան ուսուցման հիմքը:

Մեզ երկար զբաղեցրել է նաև ուղղագրութեան խնդիրը: Ի վերջոյ կանգ ենք առել ւ-ի վրայ, աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ համարեա մեր բոլոր այբբենարանները ւ-ական ուղղագրութիւն են ընդունած:

Զնայած տպագրութեան մեծամեծ ծախքերին, ձեռնարկիս գինը նշանակել ենք 20 կոպ. կամենալով մատչելի դարձնել ամեն մի աշակերտի:





